

Становище
по конкурс за избор на доцент
в професионално направление 2.1. Филология,
(Теория и история на литературата –
Теория на литературата), обявен в „Държавен вестник“,
бр. 74 от 21. 08. 2020 г.

1. Данни за конкурса

Конкурсът за избор на доцент в професионално направление 2.1. Филология (Теория и история на литературата – Теория на литературата) към Софийски университет „Св. Климент Охридски“ е обявен чрез публикация в „Държавен вестник“, бр. 74 /21. 08. 2020 г. Откритата процедура напълно отговаря на изискванията от Закона за развитие на академичния състав на Република България.

2. Данни за кандидата

На обявения конкурс се е явил един кандидат – гл. ас. д-р Мария Калинова Байтошева. Тя е преподавател в Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Докторатът ѝ по българска литература, защитен през 2011 г., е на тема „Литературна публичност и конструирането на фигурите на моралността (от втората половина на 19. век до Освобождението)“, а от декември 2013 г. тя е главен асистент и води курсове в областта на теория на литературата. През 2016 г. става стипендиант на Центъра за академични изследвания в София.

Мария Калинова има три авторски монографии (едната в съавторство) в областта на литературната теория и на историята на българската литература: „Детство и интелектуална история у възрожденските автори“ (2012), „Хаос и безредие. Случайното на езика, литературата и философията“ (в съавторство с Васил Видински и Камелия Спасова, 2018) и основния монографичен труд, с който се явява на настоящия конкурс – „Екзотопия: за външния контекст на

дискурса“ (2020). Публикувала е няколко десетки статии, студии и рецензии в научни сборници и в специализираната периодика. Нейното име може да се види сред съставителите на два научни сборника и сред редакторите на научни и художествени сборници и антологии, като особен акцент представлява вниманието, с което кандидатката работи върху представянето на текстове от студенти и младежи.

В библиографията на Мария Калинова правят впечатление не малко заглавия, които тя е публикувала в съавторство – белег, който показва нагласа и умения за екипна научна работа и за изграждане на текстове *в група*, все качества, които открояват кандидатката като специфичен „колективен играч“ в науката и литературата.

Към всичко това е важно да отбележим, че Мария Калинова е сред емблематичните нови поетеси от началото на XXI век и сред редакторите на седмичника „Литературен вестник“ – позиции и дейности, които ѝ позволяват да свързва различни видове ангажименти към практикуването и теоретическото осмисляне и на актуалната литература. Така тя се отличава измежду множество млади учени и преподаватели днес със своята комплексност на интересите и на проявите в академичното и литературното поле.

3. Описание на научните трудове

Мария Калинова участва в конкурса с един основен монографичен труд и пет научни статии, три от които на английски език. Хабилюационният труд „Екзотопия: за външния контекст на дискурса“ е в обем от 130 страници. Състои се от въведение, пет глави, заключителни думи и библиография. Макар да изглежда някак по-скромнен по обем на фона на други хабилюационни проекти, той е изграден по всички норми на вътрешно съгласуваното кохерентно изследване, чието единство и последователно доказване на научните тези не подлежат на съмнение. Статиите на М. Калинова са пет на брой, но също следват общата изследователска логика на кандидатката. Те подготвят и едновременно с това обогатяват редица предложения от нейния хабилюационен труд.

4. Научни приноси на хабилитационния труд

Книгата „Екзотопия: за външния контекст на дискурса“ (2020) се заема да реинтерпретира и всъщност да преобразува едно понятие, въведено от Цветан Тодоров през 80-те години на ХХ век – *екзотопия* (exotopie), вариативно надграждащо Бахтиновото понятие *внезаходимост* (на бълг. извънпребиваемост). За тази цел М. Калинова осъществява своеобразно „сговаряне“ между литературоведския и психоаналитичния дискурс, за да включи лаканианската психоанализа и Бахтиновите идеи за диалогизма в режим на взаимен обмен.

Трудът реабилитира понятието „идеологема“ като едновременно му връща *първото значение*, но и го транспонира в нов концепт, сплитащ в общ възел идеологическите модели и тяхното интерсубективно проблематизиране. Така се получава нещо като идеология за *лично и споделено ползване*, което интимизира, релативизира или изобщо реформира идеологическото в един оличностен или – защо не – *одомашнен* дискурс на екзотопичния субект.

Този подход пряко води към идеята за разколебаването на представата за очевидността на контекста. Неговата дискурсивна междинност и отвореност, моделирането му от поне два езика води до специфично *овъншняване* на човешкото в един нов и конститутивен за литературата транссубективизъм. Оказва се, че *външност* и *липса* често са едно и също нещо, което ще рече (нека да радикализираме назоваването на самата Калинова): *литературният субект отива там, където отново го няма*. Той се пренася другаде, където *не е същият* и където чрез другите може да осъществи свободата си, отдаден на собствения си граничен опит. Точно тук намирам изключително плодотворната идея за скритата съпротива срещу контекста на принудата чрез изобретяването от литературата и литературната теория на други *външни* ориентири за личността и за пишещия субект.

От самия екзотопичен статут на литературните субекти избуява възможността литературната теория, проигравайки своя *край* или *приключване*, да продължи да се съпротивлява на пазара и на

политиката, като остойносттава литературата в перспективата на една преосмислена естетическа автономия, която черпи сили и живот от различните, отклоняващи се, непредсказуеми интерпретации. Някъде тук е ключовият принос на това изследване: да види в *екзотопията* шанс за постигане на една нова, *следмодерна* автономия на литературата.

5. Научна и преподавателска работа

Мария Калинова е реализирала богата и плодотворна научна дейност. Участвала е в шест проекта, представила се е с доклади в над двадесет научни форума. Интересен факт е, че нейната изследователска работа се основава върху организация и участия в редица университетски семинари. Част от тезите на М. Калинова произхождат от *устното академично слово* и се проверяват в дискуссионната среда на различни форуми. Това е характеристика, която подсказва за неотслабващата продуктивност на *живата* университетска публичност.

Като асистент и главен асистент кандидатката е водила курсове като „Увод в литературната теория“, „Теория на лириката“, „Логика на несъгласието в езика и литературата“. Очевидно нейният преподавателски опит се вписва в спецификата на обявения конкурс.

6. Заключение

Въз основа на всичко посочено, предлагам Мария Калинова Байтошева да бъде избрана за доцент в конкурса по научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Теория и история на литературата – Теория на литературата) към Софийски университет „Св. Климент Охридски“, обявен чрез публикация в „Държавен вестник“, бр. 74 / 21. 08. 2020 г. Нейните публикации, изследвания, преподавателски опит и лични качества подкрепят това становище.

05.01.2021 г.

проф. д.н. Пламен Дойнов